

*"Jag avser pryda platsen med en i utförande både
för kyrkan och staden anständig byggnad,*

för att förhindra att några gemena stugor uppförs "

Andreas Samuel Pihl, 1726

Prosten Pihls gård

PROSTEN PIHLS GÅRD LIGGER VID ÖSTRA TORGET, MITT EMOT ALLA HELGONA KYRKA. MÅNGA SOM KOMMER TILL TORGET, TAR FÖR GIVET ATT DEN VACKRA GÅRDEN ÄR PRÄSTGÅRD ELLER FÖRSAMLINGSHEM.

Huvudbyggnaden från trädgården

De tidigaste anteckningarna om fastigheten, som vi känner till, finns i Nyköpings stads "Tompte book" 1668 och "Geometrisk gäldebok" 1674. Där framgår att 2/3 av 7:e stocken, nuvarande kvarteret Åvallen, ägdes av kyrkoherden i Östra församlingen, Andreas Magni Julinus.

Nyköping hade drabbats av två stora, ödeläggande bränder, 1665 och 1719. Sedan den stora stadsbranden 1665, då hela staden med slott och kyrkor förstördes, tycks den här tomten ha använts till avskrädesplats. Då staden åter byggdes upp, gjordes detta efter en redan i mitten av 1600-talet utarbetad stadsplan, med ett rätvinkligt gatunät.

Detta innebar att kyrkogården, som tidigare omringat kyrkan, nu utvidgades åt öster, där det tidigare legat en tiondelad och ett benhus. Gatan kom att gå utefter kyrkans västra gavel, så som den gör idag. Slottets ruddammar vid nuvarande Östra Promenaden försvann.

Vid ryska flottans härjningar 1719 lades staden åter i aska, men denna gång skonades Östra kyrkan.

Utefter Storgatan i Västra församlingen byggdes några stenhus med bidrag från regeringen, men återuppbyggandet gick långsamt och många tomter låg öde.

1674 köptes tomten av Zacharias Hoffler, vars släkt 1724 sålde den till församlingens dåvarande kyrkoherde Andreas Samuel Pihl.

Gården byggdes sedan på denna tomt av Andreas Samuel Pihl, som ville pryda platsen mitt emot kyrkan "med en både för kyrkan och staden anständig byggnad". Yttrandet låter oss ana att prosten inte var nöjd med bebyggelsen i kyrkans närhet.

Här på östra sidan om ån låg det som från början var en landsbygdsförsamling. Bebyggelsen i Östra kyrkans närhet bestod av små låga trähus och skjul. Uppe i Stackebacken bodde de allra fattigaste i eländiga kyffen. Prost Pihl ville genom att bebygga denna tomt förhindra "att några gemena stugor uppfördes". Torget (Hästtorget) var ännu på 1800-talet illa underhållet.

Församlingens prästgård låg ute vid Stenbro, men prost Pihl ville slippa de många resorna

och det var hans privata bostad som uppfördes. Gården var prästgård i knappt 30 år.

Här byggdes ett envånings timmerhus med gavelrum på vinden, ett mindre boningshus, flygeln där köket låg och på andra sidan det stora huset ekonomiutrymmen, bestående av en på tre sidor kringbyggd gård med stall, vagnslider, redskapsbod, visthusbod med källare, vedbod och hemlighus.

Under sin Öländska resa år 1741 övernattade Carl von Linné i Nyköping. Han delade frukost med prost Pihl själv, med vilken han hade ett angenämt samtal om bl a vissa växters lämplighet som kreatursföda. Linné beskrev Nyköping som "en täck stad med snygga hus, breda gator, frisk luft och åtskilliga stenhus".

Andreas Samuel Pihl var församlingens kyrkoherde i tio år. 1733 utnämndes han till kyrkoherde i Västra församlingen, men bodde kvar här till sin död 1752. Familjen blev kvar i gården till 1754, då den såldes.

Huset med ekonomiutrymmen

Under de närmaste hundra åren bytte gården ägare några gånger. På 1850-talet ägdes den av släkten Sparre, som lät bygga om stora huset som då fick sitt nuvarande utseende med frontespis mot Östra torget.

Porten till stallet på innergården

Efter ytterligare ägarebyten köptes gården 1899 av disponenten vid Fors Yllefabrik, Herman Pettersson, som gjorde ytterligare förändringar och reparationer av huset. Entrén förändrades, pelarna och övervåningens balkong tillkom, huset fick frontespis mot trädgården, innertrappan ändrades och norra gavelrummet inreddes i "vikingastil".

När fastigheten 1925 åter var till salu, hade kyrkorådet i Alla Helgona församling den på hand en vecka, men avstod från möjligheten att bli dess ägare.

Gården köptes istället av läroverksadjunkten Martin Nilsson och han och hans hustru, som båda var mycket intresserade av antikviteter och konst, skapade här ett vackert hem. Martin Nilsson reparerade och moderniserade stora huset. Han fick råd och hjälp av arkitekten Erik Lundberg, som deltagit i utgrävningarna vid Nyköpingshus och Nicolaikyrkan, som då pågick.

Lusthuset

Nu fick huset centralvärme och vattentoalett, dessutom lade man in parkettgolv och satte upp en ny kakelugn. Martin Nilsson satte upp tavlan över ytterdörren, "Andreas Samuel Pihl 1726".

Övervåningen inreddes till små lägenheter och mellan husen ersattes grindarna med portar efter ritningar från Nordiska Museet.

Trädgårdsarkitekten Emma Lundberg, Erik Lundbergs mor, skapade stilträdgården. Den gamla trädgården, som sluttade ganska brant ner mot åstranden, terrasserades och en rosengård anlades. Lusthuset, som byggts redan i början av 1800-talet, vreds så att ingången kom att ligga åt öster. En sten-satt gång ledde till lusthuset. Flera statyer, pilastrar med järnurnor, fågelbad, soffor och bänkar placerades i trädgården, som berömdes för sin skönhet i svenska trädgårdstidningar.

Soffa och bord framför pionerna

Martin Nilsson avled 1964. Hans hustru, som bodde kvar i gården, erbjöd 1969 församlingen att köpa fastigheten. Martin Nilsson hade önskat att den framtida ägaren skulle vara någon "som har vilja och förmåga att vårda gården så som dess kulturhistoriska värde kräver". I köpekontraktet ingick att säljaren skulle få hyra den bostad hon hade i husets bottenvåning.

Församlingen köpte fastigheten och gjorde nödvändigt underhåll av hus och trädgård. Först 1977, då fru Nilsson avled, kunde församlingen börja fundera över hur man ville använda gården och hur den skulle restaureras.

Vacker formklippt häck i rosenträdgården

1978 fick Webjörns Arkitektfirma uppdraget att utarbeta ett förslag till byggnadsåtgärder och utreda möjligheter till lämplig användning. Samma år väckte samfällighetens fastighetsnämnd frågan om gården som byggnadsminne. Riksantikvarieämbetet tillstyrkte och Länsstyrelsen beslutade att förklara Pihlska gården som byggnadsminne 1983.

Då den nya större Kyrkliga Samfälligheten bildades 1983, tillsattes en byggnadsutredning som skulle se över alla fastigheter, reparationsbehov, behov av nya lokaler samt ev försäljning av fastigheter. 1986 förklarade församlingskyrkorådet att man ville behålla och använda Prosten Pihls gård i församlingsarbetet.

1988 fick arkitekten Margit Webjörn uppdraget att göra en komplettering till den tidigare utredningen om gården.

Först 1990 tog kyrkofullmäktige beslutet att fastigheten skulle bli kvar i kyrkans ägo och att bottenvåningen skulle kunna användas för arbetet i innerstadsdistriktet. Detta var den enda delen av huset som fick användas för offentlig verksamhet.

Reparationsarbetet påbörjades i augusti 1991.

Mycket varsamt har stora huset renoverats, utan att rumsindelningen ändrats. Nödvändiga förändringar har gjorts i kök och toaletter och de gamla inredningarna har bytts ut. I övrigt har huset målats och tapetsrats.

I övervåningen, som är privatbostad, har förändringen blivit något större, eftersom köket där måste flyttas och hygienutrymmen helt förnyas.

Kakelugnen

Möbler från Julita prästgård

Flygeln har blivit en lägenhet om tre rum och kök, där den gamla spismuren bevarats och upptar en stor plats. Här är lågt till tak och få räta vinklar.

Ekonomigården har liksom de andra husen fått exteriören målad, taket har lagats, men stall och bodar står i stort sett som på 1700-talet. Man kan fortfarande läsa namnen på gårdens sista hästar Ceasar, Ajax och Irma, arbetshästar som när seklet var ungt användes till att forsla kol från hamnen till Fors ullspinneri.

Lusthuset i lummig grönska

Trädgården, som fått förfalla, tas nu om hand av kyrkogårdsförvaltningen. Terasser och murar som rasat har reparerats. En plan för åtgärder har godkänts av riksantikvarieämbetet, eftersom även trädgården ingår i byggnadsminnesförklaringen.

Lusthuset har lagats och målats.

Karl-Johansoffan i salen

Barockmöblerna i rummet utanför köket

Kopior av 1700-talsmöbler i salen

Att i någon mån återge bottenvåningen karaktären av prästgård, var en av många tankar då arbetet med inredningen började. Det första som köptes var möblen i rummet mellan biblioteket och salen. Den har stått i Julita prästgård. I salen är den stora Karl-Johansoffan en gåva, som i någon mån fick styra den övriga möbleringen i rummet.

Barockstolarna här, liksom i rummet närmast köket, är kopior av 1700-talsmöbler. En del med förebild på Nordiska Museet, tillverkade enligt gammal teknik.

I biblioteket, med bokhyllor från Martin Nilssons tid, har sammanträdesbord och stolar från församlingshemmet kommit till användning. Diakonissan, som har sitt arbetsrum i huset har också en del gamla möbler, bl a en liten empiresoffa.

Soffan utanför arbetsrummet

Det lilla rummet med utgång till trädgården, har en soffa som för många år sedan skänktes till församlingen. Den liksom de andra möblerna har fått ny klädsel hos tapetserare Thunholm i Enstaberga.

Det är firmor i Nyköping och den närmaste omgivningen som stått för alla leveranser till husets inredning.

*"Historik över Prosten Pihls gård"
sammanställd av Margaretha Sandberg,
ordf. i Alla Helgona kyrkoråd 1986-1991.
Grafisk formgivning Lotta Arkeholt.*

Café, Öppet hus & Galleri Stallet

PROSTEN PIHLS GÅRD ÄR EN ÖPPEN GÅRD SOM ALLA SKA KÄNNA SIG VÄLKOMNA TILL. DAGENS TIDNING LIGGER ALLTID FRAMME.

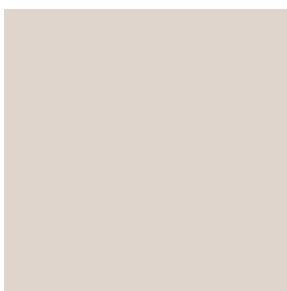
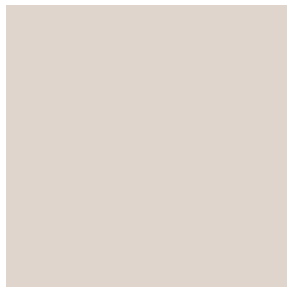
På gården kan man sitta ner en stund, ta en kopp kaffe och prata med folk, allt i trivsamt 1700-talsmiljö, med försens brus i bakgrunden. För en mycket rimlig peng får du kaffe med dopp.

Här anordnas kyrkkaffe, studiecirklar, sorgegrupper, begravnings- och dopkaffe. En av församlingens diakoner har också sin arbetsplats på gården.

I anslutning till gården ligger det gamla stallet bevarat. Spiltorna har fortfarande namnen kvar efter de sista arbetshästarna på gården. Vissa somrar öppnar församlingen stallet för konstutställningar med lokala konstnärer under namnet Galleri Stallet.

**Prosten Pihls gård är öppen måndag-
onsdag kl 13.00-15.30.** Under sommartid ibland utökade öppettider i samband med olika aktiviteter.

Svenska kyrkan

NYKÖPINGS FÖRSAMLING

Box 103, 611 23 Nyköping, tel 0155-751 00
www.svenskakyrkan.se/nykoping